

Holá individua a tři teze

Jiří Raclavský

Masarykova univerzita, Brno

Za další náměty v uvažování obtížného ba i kontroverzního tématu teorií holých individuí (HI) vděčíme Martinu Schmidtovi (2011). Ten diskutuje následující tři teze týkající se HI:

- 1) Každé individuum je holé v tom smyslu, že všechny netriviální vlastnosti může nemít.¹
- 2) Holé individuum je produktem pouze konceptuálního odlišení (netriviálních) vlastností od jejich nositele.
- 3) Holé individuum je mereologicky jednoduchá jednotlivina.

Načež v zásadě obhajuje názor, že jako vysvětlení ontologie individuí je koncepce HI – jež je zastáváná mnou² – nepřesvědčivá, že to vlastně ani není ontologická koncepce. Ukážu, že (moje) HI může vhodně splňovat teze jako 1) – 3), aniž by to mělo „nehezke“ důsledky, před kterými Schmidt varuje.

Začnu poněkud obecněji. Můj celkový cíl je explikace našeho pojmového schématu. Intuitivní pojmy jsou převáděny na pojmy rigorózní; rigorózní pojmy, které mám zde na mysli, jsou vlastně určitými entitami z Tichého teorie typů. Například intuitivní pojmy vlastností či individuí převádím na určité entity z Tichého logického rámce, totiž na prvky $(\text{ot})_{\text{to}}$ či t . (Navazuji přitom na mnohé takové explikace Tichého.) Jakýkoli takovýto převod-explikace je vystaven třem požadavkům: materiální adekvátnost, formální správnost, plodnost.

¹ Toto znění lze závažně zpochybnit, avšak v zájmu vstřícnosti vůči Schmidtově textu budu předpokládat, že je shodné s mnou kdysi navrženým zněním (např. Raclavský 2008). Odbudu zde ještě jedno nedorozumění: „ryzí individuátor“ je predikát, označuje tedy vlastnost individuí; netvrdím tedy, že jednotlivý ryzí individuátor je vlastně vlastností, jak se dovozuje Schmidt (*ibid.*, 97).

² V zájmu argumentačního střetu jsem poněkud vztahovačný. Schmidt pod 1) – 3), jmenovitě pod 2), rozrazuje spíše názory Pavla Cmoreje (např. 2006). Za něho však zde nemohu, navzdory mnoha sdíleným názorům, mluvit.

Klíčový je první požadavek, protože zahrnuje, že jsou preferovány co nejlépe průkazné intuice ohledně určitého intuitivního pojmu. Kdežto ty méně dominantní (jež někdy těm dominantním protirečí) ono explikans nevykazuje, tyto intuice nejsou zohledněny. Například teorie individuí, která sice chápe individua jako odlišná od vlastností, ale neuznává kontingenci (modalitu) v měti vlastností, odporuje silné intuici, že individuum X je (např.) filosof kontingentní náhodou. Tichovská HI (vycházející z Tichého 1988) jakožto explikace však intuici o kontingenci zapracovává. Proto je vlastně správně, když Schmidt konstatuje, že tichovské HI se dobře daří v rámci metafyziky modalit. Ovšem já bych radši řekl: v rámci explikace započítávající kontingenci fenoménů, čehož je instanciace/exemplifikace příkladem. (V této souvislosti bychom se mohli Schmidta dotazovat, proč se mu jeví být tematizace kontingence – a následně vlastností (apod.) explikovaných ve smyslu intenzí – pro ontologii něčím nadbytečným, jak se mi zdá z jeho textu.³)

Když ale Schmidt píše (*ibid.*, 97), že tuto HI nedokážeme zařadit k nějaké (známé) ontologii jednotlivin, tak s ním nemohu souhlasit. HI je dle mého soudu svébytná, soběstačná ontologická teorie. (Co v této teorii Schmidtovi chybí?) Schmidt uvažuje, že HI by snad mohla patřit k teorii substrátu (která, jako i HI, odlišuje individua a vlastnosti). Načež ale naznává, že konstituci běžného individua podle 1) nemůžeme redukovat na holé individuum v pozici substrátu a na vlastnosti, které toto holé individuum exemplifikuje (*ibid.*, 98).

Odpověď: dle HI jsou tu individua a vlastnosti, přičemž všechna ta individua mají vlastnost „být holé individuum“; a teď pozor: v rámci dané explikace nejsou kromě těchto individuí uvažována ještě nějaká běžná individua (substance). Je-li teorie substrátu význačná tím, že substrát je ve vztahu „část-celek“ k běžnému individu, tak je to takřkajíc její problém. Plyne z toho jen to, že HI není takovou teorií substrátu. Neplyne z toho, že HI není ontologická teorie jednotlivin, jak je zjevně přesvědčen Schmidt (*ibid.*, např. 97).

Mám dojem, že Schmidt čte moje (či Cmorejovy, Tichého) texty prizmatem právě probíhající zahraniční diskuse (naposledy Bailey 2011, na něhož Schmidt odkazuje). Ta se vyvinula z někdejší diskuse, která ještě neobsahoval názor, že se objekt (substance, běžné individuum) sestává z holé jednotliviny (*bare particular*, popř. substrát)

---

³ Za pobídku k nějaké takovéto otázce vděčím Pavlu Cmorejovi (jemuž zde děkuji i za další poznámky k tomuto příspěvku).

a vlastností.⁴ Baileyho „New objection“ (Bailey 2011) je namířena pouze proti takovéto teorii holých individuí, dle níž jsou holá individua složky substancí (značme tuto teorii HIS); a proto se (mé) HI prostě netýká.⁵

Tezi 2) si vykládám víceméně ve smyslu mého chápání problematiky ryzích individuátorů (např. Raclavský 2009). Individuum je holé v tom smyslu, že můžeme konceptuálně odlišit individuum od vlastností, které (kontingentně) má; individuum je tak ryzí individuátor. Odlišení probíhá už v momentě, kdy začínám provádět explikaci. Přesněji: intuitivní pojmy, které explikuji, již obnášejí odlišení individuí od vlastností. V běžném nefilosofickém prostředí přece říkáme i myslíme, že *X* i *Y* mají jednu a tutéž vlastnost „být živý“, že *X* může přestat být živý, atp., myslíme na „lidskost“ (což je určitá vlastnost individuí) jako na vlastnost atd.; tj. individua a vlastnosti jsou v pre-teoretickém rámci běžně odlišovány.⁶

V zájmu vysvětlení (či filosofické obhajoby) příslušné explikace pak říkám (příčemž opakuji to, co Tichý), že cílem uvažování individuí jakožto holých není individuum ontologicky připravit o vlastnosti, které má, ale pouze vlastnosti od individua konceptuálně odlišit. Výsledek konceptuálního odlišení je nepochybně jistý konstrukt (to mj. znamená, že ten nemá žádný ontologický status). Není zde snaha, aby ten pomyslný konstrukt byl individuem ontologicky připraveným o vlastnosti. Na rozdíl od Schmidta (*ibid.*, 99) si tedy nemyslím, že by epistemologické nasvětlení teorie HI činilo z HI neontologickou teorii. Vždy jsem

⁴ Jedním z důvodů, proč používám termín „holé individuum“ je, že se vyhýbám tezí té současné diskuze, jak ji někteří – ne všichni – vedou. (Mj. už v Raclavský 2010 jsem se takto ohrazoval vůči Schmidt 2010.)

⁵ Podotkněme, že na pováženu je už Baileyho interpretace paušálně všech historických i současných HI ve smyslu HIS. Bailey si dokonce uvědomil, že někdo, třeba zastánce HI, nemusí přijímat HIS. Konstatuje ale (v pozn. 15), že HI, podle níž holá jednotlivina a substance jsou totéž (resp. nejsou odlišeny), „ztrácí jakoukoli zajímavost“. Jenže jistě nejen pro mne postrádá jakoukoli zajímavost tento jeho odsudek, poněvadž není ani elementárně argumentačně podložen.

⁶ Samozřejmě, že obecně není povinnost explikovat pouze pojmy přítomné již v běžném pojmovém rámci. Jistě se můžeme věnovat i explikaci filosofických pojmů. Dokonce lze explikovat i pojmové soustavy zasahující do obou oblastí; příkladem je třeba (i mnou zkoumaná) problematika druhů vlastností – kromě běžných pojmů jsou explikovány i pojmy uplatňované např. středověkými metafyziky (akcidentální/esenciální, ...).

svou variantu 2) (především bez toho „jen produktem“) podával jako epistemologickou tezi související s tím, co je zde ontologickou tezí HI.⁷

Když jsem nadhodil (asi nejen v Raclavský 2010), že individua jsou mereologicky jednoduchá – čili teď studujeme 3) –, tak jsem rozhodně nemínil opustit „modální rámec“ celkového přístupu HI. Byl to pokus o přiblížení „struktury“ individuí tomu, kdo třeba pochází z nějakého jiného pojmového zázemí. Z hlediska (mé) HI jde o to, že jakákoli část individua I, např. I_1 , je v kontingentním (nikoli nutném – ϵ) vztahu k tomu I. Mereologicky jednoduché je každé individuum (jak I_1 , tak I) právě v tom smyslu, že žádné individuum (ani I) není „definičně vzato“ sumou svých částí. Každé individuum je (logicky) jednoduché, primitivní. I_1 je odlišné od I, jsou si navzájem vnější; jim oběma je vnější vztah „být částí“ (či vlastnost „mít dvě části“). To je zjevný rys celé oné explikace: prvky atomického typu ι jsou logicky neanalyzovatelné, jednoduché.⁸

Závěr. Nemohu přijmout názor, že HI nelze považovat za ontologickou teorii individuí. Předně HI něco podstatného k ontologii říká a rozhodně to není teorie věcně nepřiměřená (materiálně neadekvátní). To, že zohledňuje kontingenci vztahu mezi individui a vlastnostmi, které od sebe odlišuje, patří k jejím kladům a tedy k jejím výhodám vzhledem k některým konkurenčním teoriím. Pokud někdo odlišuje metafyziku a ontologii v tom smyslu, že metafyzika je jen pouhou fikcí, kdežto teprve ontologie říká, jak to doopravdy je, tak mi nezbývá než

---

⁷ Poznamenejme, že sám Tichý měl primárně ambici jako filosof jazyka explikující jazykové významy; obecně se pak vyjadřoval spíše k epistemologickým otázkám. Nicméně jeho logický systém má i potenciál pro ontologii/metafyziku.

⁸ Existuje podrobnější vysvětlení souvisejících (spíše epistemologických) intuicí, které jsem předložil v Raclavský (2009a). Zde se ale omezím jen na vyřčení protiintuice vůči mereologické intuici, na niž vlastně poukazuje Schmidt, že individuum je nějakým způsobem dáno svými dílčími pod-individui. Pomineme-li problém polského logika či Quinův příklad s řekou Cayster, tak jistě nejznámější je problém Théseovy lodě (všechny tři rozebírám v Raclavský 2009a). Uvažme individua, jimiž jsou lodě A a B, přičemž tato individua jsou dána jakožto souhrny dřevěných prken; nyní vyměňujeme prkna z A pomocí těch z B; identita těch individuí se mění; to je však nepřijatelné, poněvadž když tvrdíme, že A je složeno z prken B, tak přitom uvažujeme v našich myšlenkách stále totéž individuum A (resp. B) jako před onou výměnou; individuum tedy nelze individuovat pomocí souhrnu jeho pod-individuí.

se ohradit: HI je filosofickou explikací podobně, jako jsou filosofickými explikacemi i její konkurenti. Odmítám také názor, že HI je dobrá nanejvýše jako předpoklad určité analýzy jazyka (*ibid.*, 100). Nejde o jazyk, ale o myšlenky jazykem popřípadě vyjádřené. Pakliže ontologická teorie individuí má být nějakou teorií jednak a) vymykající se jazykovým uchopením-formulacím myšlenek, jednak b) vymykající se dominantním intuicím našeho konceptuálního schématu, tak myslím není vůbec oč stát. Za takových předpokladů bych se ontologických aspirací s radostí zhostil a klidně uznal, že nazvat klíčovou tezi HI ontologickou tezí (jak jsem učinil) je „prázdným trikem“ (*ibid.*, 101). Ba nejen trikem, bylo by to znevážení něčeho rozumného a to něčím, co vykazuje ony nevábné rysy a) a b).⁹

Katedra filozofie
 Filozofická fakulta
 Masarykova univerzita
 Arne Nováka 1
 602 00 Brno
 Česká republika
 raclavsky@phil.muni.cz

LITERATURA

- BAILEY, A.M. (2011): No Bare Particulars. *Philosophical Studies* (elektronická verze), DOI: 10.1007/s11098-010-9665-2, <http://www.springerlink.com/content/4q28443257132254/>.
- CMOREJ, P. (2006): Holé individuá a predikácia. In: Zouhar, M. (ed.): *Jazyk z pohľadu sémantiky, pragmatiky a filozofie vedy*. Bratislava. Veda, 137 – 161.
- CMOREJ, P. (2010): Na margo zlej správy pre ontologických nudistov. *Organon F* 17, č. 3, 410 – 226.
- RACLAVSKÝ, J. (2008): Reformulating Tichý's Conception of Bare Individuals. *Organon F* 15, č. 2, 143 – 167.
- RACLAVSKÝ, J. (2009): K ryzím individuátorům. *Organon F* 16, č. 3, 400 – 405.
- RACLAVSKÝ, J. (2009a): Projíkování a abstraktní vs. konkrétní individua. *Studia Neoplatonica* 6, č. 1, 234 – 246.
- RACLAVSKÝ, J. (2010): O různých pojmech holosti. *Organon F* 17, č. 2, 227 – 232.

⁹ Tématika porovnávání soupeřících ontologických teorií je téma na knihu, popř. hlubší srovnávací studii (či spíše studie). Obojí vždy vítám. Nezdá se mi ovšem, že bych k tomuto mohl osobně přispět v limitujícím rámci vymezeném v tomto časopise diskusím.

- SCHMIDT, M. (2010): O inom přístupe k holým individuám. *Organon F* 17, č. 1, 85 – 91.
- SCHMIDT, M. (2011): Holé individua – kritika zvnútra. *Organon F* 18, č. 1, 96 – 101.
- TICHÝ, P. (1988): *The Foundations of Frege's Logic*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.